

نشست تخصصی تبیین جایگاه آموزش‌های فنی‌وحرفه‌ای و کاردانش در سند تحول بنیادین و چالش‌های فراروی آن، با حضور پژوهشگران حوزه فنی‌وحرفه‌ای، برنامه‌ریزان و کارشناسان گروه آموزش‌های فنی‌وحرفه‌ای دفتر کاردانش، از طرف گروه پژوهش آموزش‌های فنی‌وحرفه‌ای، و پژوهشکده برنامه‌ریزی درسی و نوآوری‌های آموزشی کشور، برگزار شد. در این نشست که آذرماه ۱۳۹۲ در سالن اجتماعات سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی برگزار شد، متخصصان جایگاه آموزش‌های فنی‌وحرفه‌ای در سند تحول بنیادین و چالش‌های فراروی آن را بررسی کردند. احمدرضا دوراندیش، مدیرکل دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی‌وحرفه‌ای و کاردانش، عبدالحسین نفیسی، پژوهشگر، محسن جعفرآبادی، مشاور، ابراهیم آزاد، پژوهشگر، علی‌اصغر خلاق و نعمت‌اله متین، عضو هیأت علمی پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش به ارائه نظرات خود پرداختند.

گزارش

اتلدار محمدزاده صدیق

گزارشی از نشست تخصصی تبیین جایگاه آموزش‌های فنی‌وحرفه‌ای و کاردانش در سند تحول بنیادین و چالش‌های فراروی آن

نقش اقتصاد تک‌محصولی در عقب‌ماندگی آموزش‌های فنی‌وحرفه‌ای در ابتدای این نشست، عبدالحسین نفیسی، پژوهشگر و مسئول کمیته مطالعات محیطی تبیین پژوهش‌های سند، عوامل محیطی مؤثر در تبیین سند را شامل محیط اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، خانواده، بین‌المللی، آموزش عالی و آموزش فنی‌وحرفه‌ای دانست. او به نتایج مطالعات محیطی صورت گرفته اشاره کرد و مخرب‌ترین محیط برای آموزش‌های فنی‌وحرفه‌ای را اقتصادی دانست و توضیح داد: «این محیط مبتنی بر اقتصاد تک‌محصولی و متکی به فروش نفت خام است».

آموزش‌های فنی‌وحرفه‌ای لازمه بهبود در فضای کسب‌وکار

بالادستی آمده است که ایران باید در سال حداقل هشت درصد رشد داشته باشد تا بتواند به فارغ‌التحصیلان هنرستان‌ها کار بدهد. او با طرح این سؤال که این رشد در هشت سال گذشته چه میزان بوده است، پاسخ داد: «این میزان در سال گذشته منفی پنج بوده است.»

این پژوهشگر اجرایی نشدن هدفمندی یارانه‌های اقتصادی را در رویکرد به فنی‌حرفه‌ای مؤثر دانست و گفت: «قرار بود که قیمت‌ها را واقعی کنند تا موضوع رقابت و سود واقعی در صنعت و بخش خدمات مشخص شود، اما هدفمندی یارانه‌ها چنان اجرا شد که هم‌اکنون دولت مفلس و مردم طلبکار شده‌اند.»

او توضیح داد: «هیچ اتفاق مثبتی که تولیدکننده را به دوراندیشی و بالا بردن بهره‌وری وادارد تا از آن طریق آموزش فنی‌حرفه‌ای ارج و قرب پیدا کند، نیفتاده است.»

عبدالحسین نفیسی، آموزش فنی‌حرفه‌ای را آموزشی بسیار پیچیده و متنوع دانست که تنها مسئولیت بخشی از آن برعهده آموزش و پرورش است. او لازمه تحقق کامل اهداف فنی‌حرفه‌ای را تحقق بخش دیگر آن در خارج از آموزش و پرورش دانست و گفت: «این در حالی است که سرنوشت دوره‌های کاردانی در چند سال گذشته در حال تغییر بوده است. دوره‌های آموزش‌های فنی‌حرفه‌ای مدرسه‌ای کاملاً متوجه افزایش کمیت بوده است، بدون اینکه هیچ امکاناتی وجود داشته باشد. او آموزش‌هایی را که وزارت کار برگزار می‌کند، برنامه‌ای وسیع، تبلیغاتی و بدون بهره دانست و گفت: «در چنین محیطی، تکلیف کار آموزش و پرورش مشخص نبود و نتیجه این بود که سند ملی آموزش و پرورش فاقد رنگ باشد.»

نفیسی با بیان اینکه آموزش‌های عمومی باید هم‌جهت با آموزش‌های فنی‌حرفه‌ای باشد، توضیح داد: «آموزش و پرورش باید به دانش آموز خود تعیین سرنوشت و جهت‌گیری آموزشی و شغلی یاد بدهد. آموزش و پرورش باید به دانش آموز بیاموزد که چگونه در اجتماع ارتباط برقرار کند و چگونه از منابع و فناوری‌های جدید استفاده کند. مبانی اصلی ریاضیات، زبان، بیان مقصود و فهم مخاطبان را یاد دهد. این‌ها مواردی هستند که اگر به‌درستی انتقال داده شوند، به آنچه لازمه آموزش‌های فنی‌حرفه‌ای است، خواهیم رسید. او به نقش اقتصاد

و این مؤلفه را دارای مخرب‌ترین اثر بر آموزش‌های فنی‌حرفه‌ای عنوان کرد و توضیح داد که آموزش‌های فنی‌حرفه‌ای باید بتواند افرادی را با مهارت‌ها و استانداردهای خاص تربیت کنند. او از جمله لازمه‌های موفقیت آموزش فنی‌حرفه‌ای را در این راستا شرایط بازار کار دانست و با طرح سؤال ادامه داد: «آیا بازار کار ما یک بازار کار نظم‌یافته با تعریف درست و با حساب و کتاب است؟ بازار کاری است که صلاحیت‌ها را طبقه‌بندی کرده است و در انتخاب آن‌ها دقت دارد تا ما برای تبیین برنامه‌های آموزش فنی‌حرفه‌ای خودمان از آن‌ها استفاده کنیم؟»

نفیسی همین مشکل را متوجه محیط فرهنگی در تبیین سند دانست و توضیح داد: «براساس مطالعات فرهنگی صورت گرفته، مشخص شد که هرچند در ادبیات عامه به کار اهمیت می‌دهیم، اما مصادیقی نیز بر بی‌اهمیتی به کار وجود دارد.»

او این رویکرد در نزد خانواده‌ها را در انتخاب رشته مؤثر دانست و گفت: «مسائل فرهنگی ما در جهت‌گیری‌های آموزش فنی‌حرفه‌ای تأثیر نامطلوبی دارد.» به گفته نفیسی، مطالعاتی که روی خانواده‌ها در زمینه رویکرد به فنی‌حرفه‌ای صورت گرفته است، حاکی از این است که تلاش و سرمایه‌گذاری خانواده‌ها با هدف قبولی فرزندان در کنکور دانشگاه است و مهارت‌آموزی دانش‌آموز برایشان اهمیت ندارد. او گفت: تمام تلاش بعضی خانواده‌ها این است که فرزندان در رشته ریاضی تحصیل کند و از آنجا به دانشگاه برود. او محیط بین‌المللی را بر آموزش‌های فنی‌حرفه‌ای مؤثر دانست و توضیح داد: «ترغیب به مهاجرت نیروی کار فعال به سایر کشورها از جمله آثار آن است.»

نفیسی غلبه بر آسیب‌های متعدد مؤثر بر فنی‌حرفه‌ای را نیازمند قدرتی فراتر از آموزش و پرورش دانست و گفت: «بنابراین، تبیین سند برای فنی‌حرفه‌ای نه به‌عنوان سند ملی آموزش و پرورش، بلکه باید به‌عنوان سند نظام بررسی شود.»

به عقیده عبدالحسین نفیسی، بی‌اعتنایی وزرای وقت و بخشی‌نگری حاکم شده در هنگام تصویب سند در مراجع گوناگون سبب شد این سند تنها متعلق به آموزش و پرورش باشد. او اظهار داشت: «در سند‌های

نیاز جامعه؛ حمایت مادی و معنوی از دانش‌آموزان مناطق کمتر توسعه‌یافته و تقویت فنی‌و حرفه‌ای آن‌ها؛ تنظیم و اجرای برنامه جامع کارآفرینی و مهارت‌آموزی متوسطه، طراحی و استقرار نظام جامع هدایت تحصیلی؛ استعدادیابی و هدایت به سوی رشته‌ها و حرف.

رعایت سند ابلاغ شده و عمل به آن

محسن جعفرآبادی، مشاور آموزش فنی‌و حرفه‌ای حاضر در این جلسه، با تأکید بر اینکه فعلاً باید سند ابلاغ شده مورد رعایت و عمل قرار گیرد، گفت: «در بند ششم سند برنامه درسی ملی، در قسمت ساختار و زمان آموزش، آمده است که دوره متوسطه دوم سه شاخه نظری، فنی‌و حرفه‌ای و کاردانش دارد که هر یک رشته‌هایی خواهند داشت که تنوع آن‌ها براساس نیاز جامعه، اقتضای زمان و امکان اجرای آن تعیین می‌شود. او با بیان اینکه آنچه در سند تحول یا برنامه ملی آمده است، دفعتاً قابل حصول نیست، توضیح داد: همه چیز که در این متن آمده است قابل تحقق نیست، بلکه نیازمند سیر تدریجی عاقلانه است. ولی در عین تدریج، از بعضی موارد گریزناپذیر است.»

او گفت: «حلقه‌ای که به تدریج شروع شده است، باید تداوم یابد و کامل شود.»

جعفرآبادی تکمیل کتاب‌های فنی‌و حرفه‌ای را ضروری دانست و گفت: «سازمان پژوهش در این چند سال همت خود را صرف دو پایه کرده است؛ امسال کتاب‌های سوم و هفتم و سال دیگر چهارم و هشتم بازنگری شده‌اند.»

او گفت: «توقع مردم و نگاه خود سازمان این است که کتاب‌های قبلی را بازسازی کند.»

مشاور آموزش فنی‌و حرفه‌ای توضیح داد: «فنی‌و حرفه‌ای معمولاً تحت‌الشعاع شاخه نظری بوده است و همیشه نیازهای نظری مقدم بر فنی‌و حرفه‌ای بوده‌اند. به این دلیل، احتمال دارد که سازمان، آنچه را که در توان دارد، در درجه اول برای نظری صرف کند. البته تعداد دانش‌آموزان نظری بیشتر است.»

محسن جعفرآبادی با بیان اینکه فنی‌و حرفه‌ای مورد کم‌لطفی قرار گرفته است، ادامه داد: «ما باید خودمان را مهیا و آماده کنیم که همه چیز در فنی‌و حرفه‌ای مانند ساعت کار کند.»

او نیاز کنونی فنی‌و حرفه‌ای را برنامه‌ریزی و تأمین کتاب‌ها دانست و بر لزوم آموزش معلم در صورت تغییر کتاب‌های درسی تأکید کرد.

آموزش‌های فنی‌و حرفه‌ای و ارتباط آن‌ها با اسناد بالادستی

احمد رضا دوراندیش، مدیر کل دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی‌و حرفه‌ای و کاردانش، گفت: «اسناد بالادستی

تک‌محصولی در عقب‌نگه‌داشته‌شدن آموزش‌های فنی‌و حرفه‌ای تأکید کرد و گفت: «سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش به‌صورت برجسته از آموزش‌های فنی‌و حرفه‌ای یاد نکرده است.»

دستیابی به وضع مطلوب در آموزش فنی‌و حرفه‌ای

در ادامه این نشست تخصصی، ابراهیم آزاد، پژوهشگر آموزش فنی‌و حرفه‌ای، درباره وضع مطلوب و عملکرد یادگیری در آموزش فنی‌و حرفه‌ای سخن گفت. او درباره اینکه عملکرد آموزش فنی‌و حرفه‌ای در حوزه یادگیری چگونه است و مطلوب مورد نظر چه ویژگی‌هایی دارد، گفت: «با مطالعه اسنادی که پژوهشکده تعلیم و تربیت در گذشته کار کرده بود و برخی نیز در اسناد بالادستی موجود بود، مطلوب را شناسایی و فاصله‌ها را معرفی کردیم. فرصت‌ها و تهدیدها را هم بیان کرده‌ایم. انتظار می‌رود که از نتایج تحقیقات در تبیین راهکارها استفاده شود.»

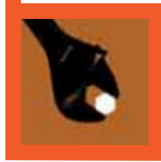
نقش خلاقیت و نوآوری در آموزش فنی‌و حرفه‌ای

در ادامه، علی اصغر خاکی، پژوهشگر آموزش فنی‌و حرفه‌ای، با بیان اینکه نقش آموزش‌های فنی‌و حرفه‌ای در دنیای امروز باید بسیار پررنگ باشد، علت این گفته خود را تربیت افرادی دانست که در دنیای امروز با خلاقیت و نوآوری بتوانند در بازار کار رقابت کنند و از طرف دیگر در بازار مبتنی بر تولید به‌دنبال صادرات باشند. خلاقیت لازمه تربیت افراد کارآمد برای ایجاد ارزش افزوده و رقابت در بازارهای جهانی را رشد خلاقیت در افراد دانست و گفت: «باتوجه به اینکه دولت جدید نیز شعار اصلی‌اش را بهبود و رونق فضای کسب‌وکار قرار داده است، اهمیت توجه به آموزش فنی‌و حرفه‌ای دوچندان می‌شود.»

او بهبود از طریق آموزش‌های فنی‌و حرفه‌ای را امکان‌پذیر دانست و تأکید کرد که هم‌اکنون نقش آموزش‌های فنی‌و حرفه‌ای در سند تحول بسیار کم‌رنگ شده است. خلاقیت توسعه اقتصادی مبتنی بر آموزش‌های فنی‌و حرفه‌ای را از جمله مواردی دانست که باید در سند تحول تأکید بیشتری بر آن شود.

چهار رویکرد سند تحول به آموزش فنی‌و حرفه‌ای

متین درباره رویکردهای سند تحول به آموزش فنی‌و حرفه‌ای گفت: «سند تحول آموزش‌وپرورش به صورت برجسته از آموزش‌های فنی‌و حرفه‌ای یاد نکرده است. چهار رویکرد برجسته در این سند عبارت‌اند از: گسترش و تنوع دادن به حرف و مهارت‌های مورد

در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای تأثیر گذارند و جهت‌دهی می‌کنند. برای مثال، اصل ۲۸ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به وظیفه دولت برای ایجاد امکان اشتغال به کار برای همه افراد اشاره می‌کند. همچنین ماده ۶ قانون اهداف وزارت آموزش و پرورش می‌گوید که آموزش‌های نظری باید به گونه‌ای برنامه‌ریزی شوند که دانش‌آموزان حداقل یک مهارت مورد نیاز جامعه را بیاموزند. قانون برنامه پنجم توسعه کشور نیز به کسب حداقل یک شایستگی یا مهارت اشاره کرده است. استمرار نظام کارآموزی و کارورزی در ماده ۲۱ مورد تأکید قرار گرفته است و در سیاست‌های کلی اشتغال، ابلاغیه مقام معظم رهبری در ۲۸ تیرماه ۹۰، ترویج و تقویت فرهنگ کار، تولید و کارآفرینی و استفاده از تولیدات داخلی به‌عنوان ارزش اسلامی و ملی، با بهره‌گیری از نظام آموزشی و تربیتی کشور عنوان شده است.»

احمدرضا دوراندیش توانمندسازی و ارتقای بهره‌وری نیروی کار را با افزایش انگیزه، مهارت و خلاقیت بین مراکز آموزشی و پژوهشی مورد تأکید دانست و گفت: «چهار دسته شایستگی در حوزه تربیت و یادگیری کار و فناوری وجود دارد، شامل شایستگی‌های غیرفنی دنیای کار، شایستگی‌های پایه مورد نیاز نیروی کار به رغم مشاغل گوناگون، شایستگی‌های مربوط به فناوری اطلاعات و ارتباطات و شایستگی‌های مربوط به یادگیری مادام‌العمر فنی و حرفه‌ای.»

دوراندیش آموزش‌های فنی و حرفه‌ای را سبب ایجاد فرصت‌های شغلی متنوع دانست و گفت: «هم‌اکنون کشورها از سمت شغل به حرفه پیش می‌روند که علت آن ایجاد فرصت‌های شغلی بیشتر است.»

او در ادامه به اسناد ملی و بین‌المللی و نظام‌های بین‌المللی که آموزش‌های فنی و حرفه‌ای از آن متأثرند اشاره و تأکید کرد که برخی از این نظام‌ها از اهمیت بیشتری برای ما برخوردارند. دوراندیش به استخراج هشت شایستگی از چهار شایستگی مورد تأکید در حوزه تربیت و یادگیری اشاره کرد: شایستگی‌های فرهنگ کار و تلاش؛ توسعه حرفه‌ای و فنی کار؛ شایستگی‌های مشترک و غیرفنی؛ فرهنگ تولید و فناوری؛ شایستگی‌های طراحی و تولید؛ کار با فناوری؛ شایستگی‌های سواد فناوری اطلاعات و ارتباطات؛ شایستگی‌های مرتبط با فناوری‌های تولید. او توضیح داد: «از این هشت شایستگی، ۸۰ شایستگی به‌دست آمده است که در ۱۲ سال دوره آموزشی فنی و حرفه‌ای به‌دنبال اجرای آن‌ها هستیم.»

دوراندیش به استانداردهای آموزشی و شغلی و لزوم تدوین آن‌ها نیز اشاره کرد.

در بخش پایانی این نشست تخصصی، جلسه پرسش و پاسخ برگزار شد و کارشناسان فنی و حرفه‌ای و کاردانش حاضر در این جلسه سؤال‌های خود را عنوان کردند.

|| بیژن جمشیدی ||

معاون آموزگار دبستان مهر روستای عادگان
شهرستان فریدن - استان اصفهان

نوع دوستی

در یکی از روزهای سرد پاییزی که زنگ استراحت را به صدا درآوردیم، دانش‌آموزی در سالن به سمتم آمد و گفت: «آقای... دلم درد می‌کند و می‌خواهم به خانه بروم، اجازه می‌دهید؟»

با توجه به شناختی که از وضعیت خانوادگی این دانش‌آموز داشتم، از او سؤال کردم: «امروز صبحانه چه خورده‌ای عزیزم؟»

دانش‌آموز با کمی مکث گفت: «آقا... هیچی؟! خاله‌ام رفته بود از شهر پنیر بخرد و بیاورد برای صبحانه که ما آمدیم مدرسه.»

در حین همین گفت‌وگو، دانش‌آموز کوچک‌تری که در حال حرکت به سمت حیاط بود و شاید حرف‌های من و آن دانش‌آموز را شنیده بود، ناگهان گفت: «آقا اجازه، این ساندویچ مرا که دست زده‌ام، با نر جس نصف کن تا با هم بخوریم!»

من با خوشحالی این کار را انجام دادم، چراکه یکی از آرمان‌های غایی تعلیم و تربیت و تدریس اثربخش را عیناً مشاهده کردم.

در کل روز، این حرکت صادقانه و انسان‌دوستانه و صمیمی آن دانش‌آموز فکرم را مشغول کرده بود که چگونه فرشته نجات شده بود؛ که دارایی‌اش را که همان ساندویچ‌اش بود، در کمال صفا و صمیمیت با هم‌نوع خود تقسیم کرده و گرسنگی او را برطرف کرده بود.

کار این دانش‌آموز اهداکننده را در یکی از مراسم‌های ویژه مدرسه تحسین و هدیه‌ای هرچند ناقابل تقدیم او کردم. مگر نه این است که یکی از وظایف خطیر مدیران و آموزگاران در مدرسه این است که به دانش‌آموزان یاد بدهیم: «که چگونه با هم زندگی کنند». بهتر است به‌طور عملی به این وظیفه جامه عمل بپوشانیم و به آن‌ها بیاموزیم در کنار هم و با هم زندگی کنند. به امید روزی که هیچ دانش‌آموزی گرسنه و بدون صبحانه نباشد.

